Monnikenhofstraat-Bullesteeg, Berendrecht (Antwerpen)

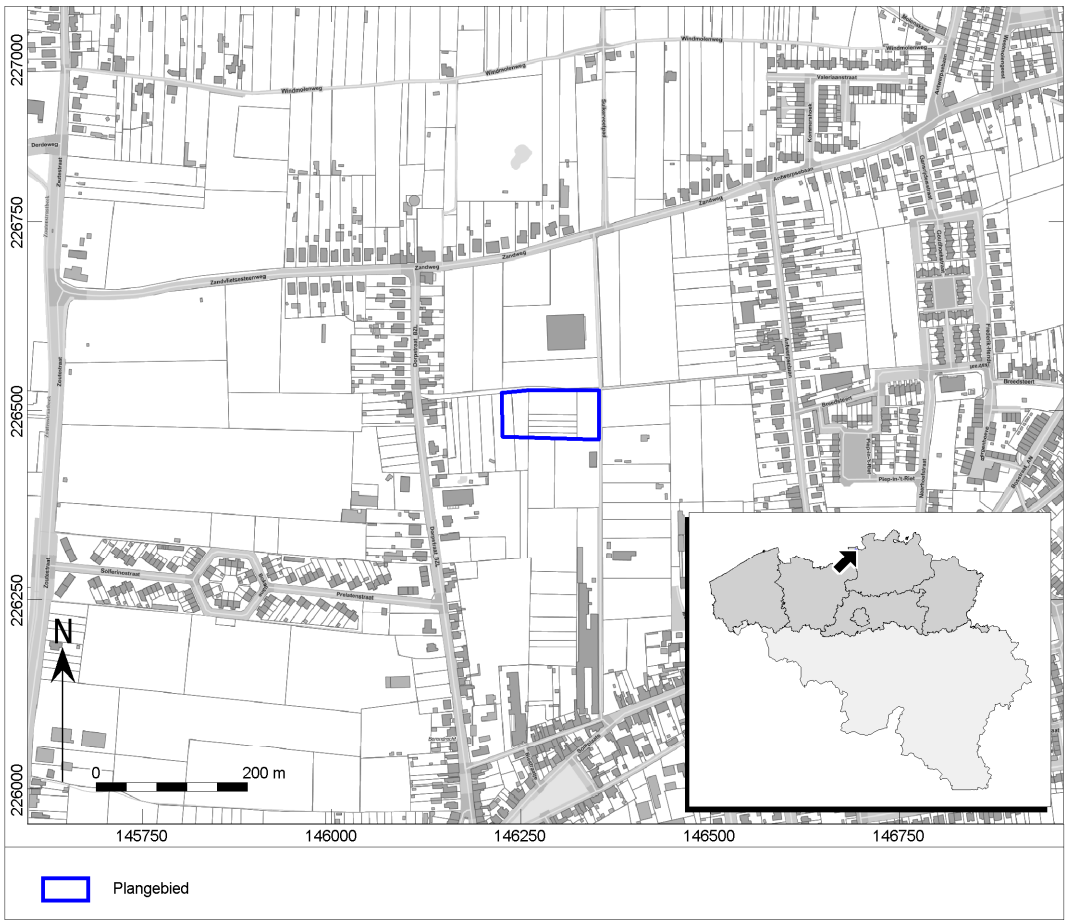
Programma van Maatregelen

Auteurs:
T. Van Mierlo (assistent-archeoloog)
N. Jennes (veldwerkleider)

Autorisatie:
P.L.M Hazen (OE/ERK/Archeoloog/2015/00072)

1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft van januari tot juni 2017 een diverse onderzoeken uitgevoerd naar de archeologische waarde van de locatie Bullesteeg in Berendrecht (afb. 1). Het archeologisch vooronderzoek bestaat uit een bureauonderzoek, een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en een prospectie met ingreep in de bodem onder de vorm van proefsleuven. Het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen aanleg van een kunstgras voetbalveld.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

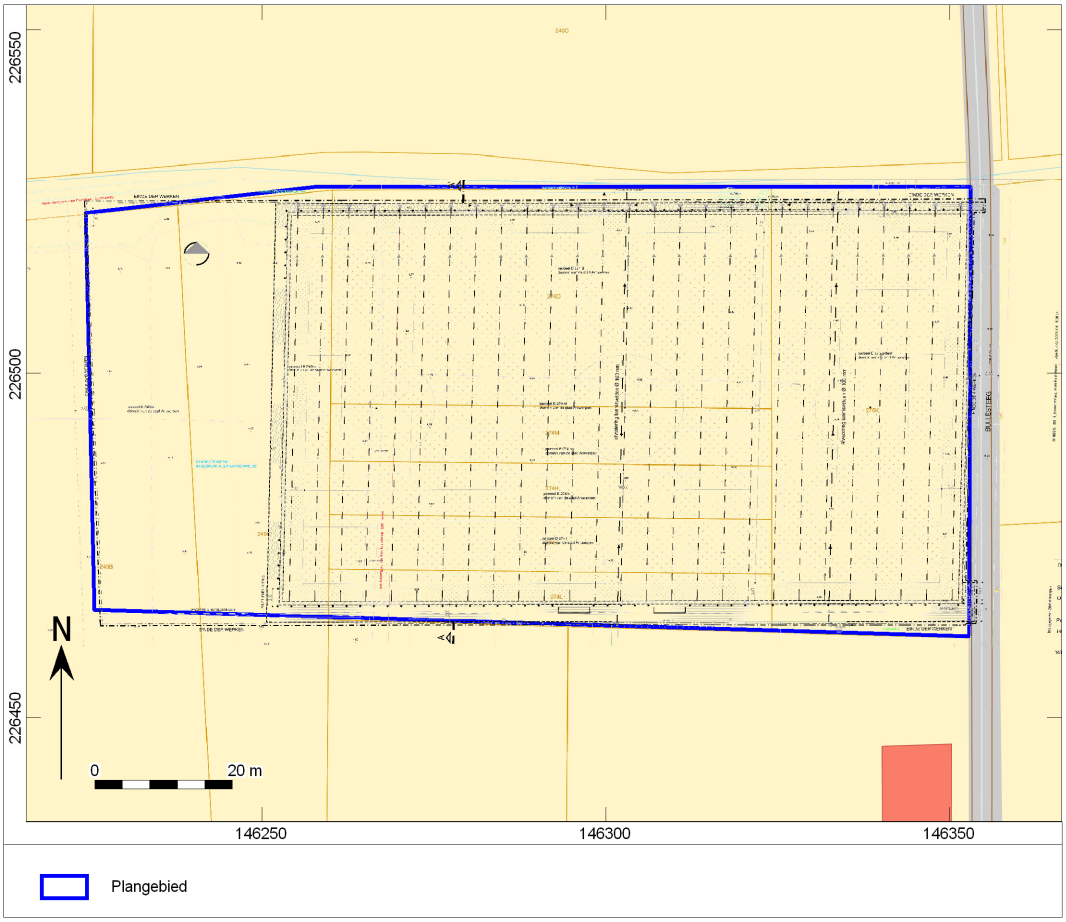
Het uitgevoerde vooronderzoek

In het kader van het vooronderzoek werd een bureauonderzoek, een landschappelijk bodemonderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kan duidelijk gesteld worden dat verder onderzoek geen kennispotentieel bezit. Het vooronderzoek kan dan ook als volledig worden bezien.

De impactbepaling

In het gebied zal een kunstgrasveld aangelegd worden in een rechthoek van 66 op 106m, wat een totale oppervlakte van 6996m² zal bekomen. Voor de aanleg wordt het plangebied eerst genivelleerd. Door de nivellering zal het gehele gebied op een hoogte van 4,80m TAW komen. Op deze manier zal het oostelijke gedeelte 20cm afgegraven worden en het westeijke gedeelte met de afgegraven grond aangevuld worden. Hierna worden om de 4m circa 20cm brede sleuven getrokken over het gehele plangebied. Door deze

werken zal er een maximale diepte van 4,60m TAW bereikt worden. In deze sleuven komt dan een drainagesysteem van 8cm diep. Hierna wordt de sleuf aangevuld met drainagezand. De buizen worden aangesloten op een hoofdleiding in pvc die afwatert in de aanwezige gracht. Op deze sleuven komt dan de opbouw van de kunstgrasmat die bestaat uit: 20cm steenslag, een schockpad van 1cm dik en daarop een matopbouw van ±4cm. In totaal zal de kunstgrasmat een dikte van 25cm vormen en op een hoogte van 5,05m TAW komen. Op deze manier komt het voetbalveld op gelijke hoogte met het fietspad.

Afb. 2. Detail van de geplande werken.

Verder zal er een voetpad worden aangelegd. Deze heeft een breedte van 3m en zal een maximale verstoring van 26cm –mv veroorzaken. Het voetpad zal bestaan uit 15cm zandcement, legbed van zand 3cm en betonstraatsteen van 8cm dik.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

De resultaten van het bureauonderzoek

Op basis van de aardkundige gegevens is te concluderen dat het plangebied in de ondergrond estuariene afzettingen heeft waarop dekzanden afgezet zijn. De Schelde is gelegen ten westen van het plangebied. De dekzand die terug te vinden is, was hoog gelegen en hierdoor ook een gunstige locatie voor bewoning. Het plangebied is ook ongeveer 200 tot 250m verwijderd van water meer bepaald een rivier, ven, meer… Dit was dan ook een zeer gunstige locatie voor bewoning tijdens de Steentijd (Laat-Paleolithicum tot Neolithicum). Dit wilt zeggen dat er een kans is om archeologische sporen daterend uit deze periode terug te vinden vanaf de top van het dekzand. Verder tonen CAI-meldingen losse vondsten aan die dateren uit het Mesolithicum die deze stelling kracht toe steken.

Op basis van de bodemtypologie kan het plangebied getypeerd worden als een zandbodem met een dikke humus A-horizont of plaggenbodem. Als er een plaggendek aanwezig is , zal deze eventuele aanwezige archeologische sporen bedekken en op deze manier zorgen voor een cultuurlaag. Deze archeologische sporen kunnen gedateerd zijn vanaf het Laat-Paleolithicum tot Nieuwe Tijd, afhankelijk van de ouderdom van het plaggendek. Er bestaat een mogelijkheid dat de bovenste laag van het dekzand mee opgenomen is in het plaggendek door de agrarische activiteiten en dat door de agrarische activiteiten de archeologische resten, gedateerd vanaf het Laat-Paleolithicum, verstoord geraakt zijn. Dit kan als gevolg hebben dat de sporen niet meer intact zullen voorkomen.

Sporen daterend vanaf het Neolithicum tot de Late-Middeleeuwen kunnen voorkomen in de top van de dekzand, onder het plaggendek. Ook voor deze periode kan het plaggendek mogelijk een beschermende functie gehad hebben. Er zijn geen CAI-meldingen die kunnen zorgen voor een specifiekere verwachting voor deze periode. Dit wilt eveneens niet stellen dat er geen mogelijke archeologische sporen uit deze periode terug te vinden zijn. Het hoger gelegen dekzand zal ook hier voor een gunstigere ligging gezorgd hebben.
Op basis van het historisch kaartmateriaal kan geconcludeerd worden dat het plangebied voornamelijk in gebruik is geweest als akker. Het historische dorpscentrum van Berendrecht is gelegen ten zuidwesten van het plangebied waardoor het gebied onbebouwd is gebleven vanaf de 18de eeuw. De bebouwing die nu zichtbaar is, is dan ook pas vanaf de laatste decennia gerealiseerd in de buurt van het plangebied. Om deze redenen zullen sporen vanaf de Late-Middeleeuwen tot de Nieuwste tijd eerder een geringe kans hebben in het plangebied.

Mogelijke archeologische sporen kunnen verstoord worden door bovengenoemde werkzaamheden. De werkzaamheden bereiken echter maar een diepte van maximaal 4,60mTAW. Zoals hierboven aangetoond bevat het plangebied een plaggenbodem waardoor het mogelijk is dat de diepte van de werkzaamheden binnen het plaggendek blijven en zo mogelijke archeologische sporen niet verstoren. Verder dient de intactheid van de bodem getoetst te worden. Het is namelijk mogelijk dat agrarische activiteiten de bodem verstoord hebben waardoor het archeologisch niveau onder de plaggenbodem niet meer intact is.
Omwille van deze redenen wordt landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd. Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek kan de dikte van de plaggenbodem, de intactheid en de kartering van de bodem getoetst worden.

De resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek
Ten behoeve van het kunstgrasveld zal tot maximum 4,60 mTAW worden ontgraven. In drie van de vier boringen bevindt de onderkant van de antropogene humus A-horizont zich binnen 55 cm –mv (4,45mTAW). Rekeninghoudend met een buffer loopt het archeologische relevante niveau mogelijk risico te worden aangetast bij de werkzaamheden. Er werd dan ook een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van proefsleuven.

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek
Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden antropogene sporen aangetroffen. Deze vielen uiteen in enerzijds een erfgreppel die perfect overeenkomt met de percelering op de Atlas der Buurtwegen, anderzijds in sporen die te maken hebben met landbouwactiviteiten op het plangebied. Deze laatste betreffen voornamelijk sporen in de vorm van ploegsporen en recente paalkuilen en kuilen. De aangetroffen sporen kunnen vermoedelijk gedateerd worden vanaf de 19^{e} eeuw. Er zijn verder geen nederzettingssporen of sporen in verband met funeraire contexten aangetroffen. Vervolgonderzoek lijkt dan ook niet nodig.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.